

Catalunya no pot perdre més superfície agrícola per a la instal·lació d'energia fotovoltaica.

El sector agrari i alimentari porta temps preocupat per la instal·lació present i prevista de plaques solars a terrenys agrícoles productius, fins i tot a terres de regadiu o amb potencialitats per a ser-ho. En aquest context la pel·lícula "Alcarràs" ha estat un detonant per a la consciència ciutadana. No estem parlant d'un problema de la pagesia, ans al contrari, estem parlant d'un tema estratègic de país, estem parlant del proveïment crític d'aliments en un país amb baixa autosuficiència alimentària.

L'impuls de l'energia fotovoltaica, junt amb altres energies renovables, és essencial per avançar en la transformació energètica, tal com ens exigeix la sostenibilitat i la lluita contra el canvi climàtic. Aquest repte fa molts anys que és contemplat com a prioritari per les entitats aquí signants. El tema de l'establiment d'energies alternatives als carburants fòssils és una aposta clara i estratègica de la UE (*Green Deal*), la qual s'ha vist reforçada aquests dies per les conseqüències derivades de la guerra de Ucraïna.

Tanmateix, en aquest tema, Catalunya ha actuat amb molt endarreriment, fins al punt que és la comunitat autònoma amb un menor desenvolupament de les energies renovables. Ara, s'ha evidenciat aquesta disfunció i es vol corregir de forma precipitada optant per les solucions més còmodes que, malauradament, impliquen la pèrdua d'actius extremadament crítics pel que fa a la producció dels aliments. Opcions que, a més a més, representen una seriosa desconsideració pels valors de l'activitat agrària.

D'alguna manera, es vol resoldre amb urgència l'error de la manca de previsió, planificació i capacitat resolutiva dels poders públics pel que fa a les energies renovables, amb un nou error que de continuar executant-se acabarà augmentant la dependència alimentària del nostre país.

Grau d'autosuficiència alimentària a Catalunya

Catalunya tenia al 2018 un rati de SAU per habitant de 0,15 ha per habitant mentre que a l'Estat espanyol era de 0,50 ha., i a la Unió europea de 0,33 ha. I si ens referim a superfície llaurada a Catalunya aquest rati és de 0,10 ha. per habitant, sent a la UE, de 0,21 ha. i a l'estat espanyol de 0,27 ha.

A l'any 2020 les terres de conreu suposaven el 25,8% de la superfície total, i les de regadiu el 8,52%. La diferència entre la productivitat en terres de secà i regadiu és molt gran. Un estudi sobre el canal Segarra Garrigues assenyala diferències que mostren una productivitat en les zones d'aigua de fins a 20 cops la productivitat de les zones de secà.

Catalunya té una dependència alimentària molt elevada. Les estimacions existents assenyalen un grau de cobertura inferior al 50%. És a dir, es produeix aproximadament menys de la meitat del que es consumeix. La superfície agrària i molt especialment en regadiu és un bé escàs i que cal defensar.

A la vista de les dades de dependència alimentària és obvi que no s'hauria de perdre ni una hectàrea de superfície agrària i molt menys de superfície regada. La transformació de secà a regadiu és una operació costosa, llarga i complexa. És una operació que requereix concentració

parcel·laria, acords, negociació, tecnologia i grans inversions. Darrera de les superfícies de regadiu s'hi ha compromès importants recursos públics i privats que convé no malmetre. Els sòls agrícoles, sobretot els de regadiu, no són les terres apropiades per fer horts fotovoltaics, des d'una perspectiva estratègica de país.

Legislació sobre instal·lació e plaques solars a terres agrícoles

El *Decret Llei 16/2019, de 26 de novembre, de mesures urgents per l'emergència climàtica i l'impuls a les energies renovables* indicava (article 9) que les plantes fotovoltaïques no es podien col·locar en els següents espais:

- En sòls de valor agrològic alt o d'interès agrari elevat (textualment “la no afectació significativa a sòls de valor agrològic alt o d'interès agrari elevat”).
- En aquelles terres on hi havia projectes d'implantació de nous regs o de transformació dels existents promoguts per l'Administració (textualment: “La no-afectació a àmbits inclosos en projectes d'implantació de nous regs o de transformació dels existents promoguts per l'Administració, excepte que es tracti de plantes destinades a l'autoconsum”).

Si bé el segon punt és categòric (amb l'excepció de l'autoconsum), el primer és genèric (“no afectació significativa”) i amb posterioritat (Article 2.7 del *Decret Llei 24/2021, de 26 d'octubre, d'acceleració del desplegament de les energies renovables...*) els sòls d'interès es van definir en funció de la classificació de sòls de valor agrològic segons les classes I,II,III i IV establertes en el sistema d'avaluació que consta a la informació cartogràfica oficial de Catalunya.

A les classes I i II es va admetre excepcions però d'amplitud limitada, en canvi, a les classes III i IV el límit era una quantitat de SAU comarcal, és a dir, el 10% de la superfície de seca, i el 5 % de la superfície de regadiu. Per a les classes de la V a la VIII no s'apliquen limitacions.

Article 2.7 del Decret Llei 24/2021 “a) En sòls de Classe de Capacitat Agrològica III i IV, es limita l'ocupació de la totalitat dels projectes aprovats a un màxim del 10% de la superfície agrícola de seca del terme comarcal, i a un màxim del 5% de la superfície agrícola de regadiu del terme comarcal”

El mapa del valor agrològic dels sòls segons classes no distingeix entre seca i regadiu, i llavors no hi ha un criteri determinant que separi les dues categories. Tampoc hi ha cap mapa per a la totalitat de la superfície de Catalunya, i això comporta ambigüitats inconvenients a l'hora de dur aquesta normativa a la pràctica.

El sector industrial d'energia fotovoltaica ha està fent molta pressió per tal d'aconseguir que aquestes limitacions desapareguin. Com a resultat, la Generalitat de Catalunya acaba de promulgar el Decret Llei 5/2022 de 17 de maig que facilita una liberalització més gran de terres per a energia fotovoltaica, la qual cosa incrementarà la pressió transformadora de les zones de reg en horts fotovoltaics.

DECRET LLEI 5/2022, de 17 de maig, de mesures urgents per contribuir a pal·liar els efectes del conflicte bèl·lic d'Ucraïna a Catalunya i d'actualització de determinades mesures adoptades durant la pandèmia de la COVID-19.

Article 2, Mesures de flexibilització per a la implantació de plantes solars fotovoltaïques en sòl agrícola i forestal

2.1. Se suprimeix la lletra f) de l'apartat 1 de l'article 9 del Decret Llei 16/2019, de 26 de novembre (abans: “La no-afectació a àmbits inclosos en projectes d'implantació de nous regs o

de transformació dels existents promoguts per l'Administració, excepte que es tracti de plantes destinades a l'autoconsum")

2.2. Es modifica la lletra a) de l'apartat 3 de l'article 9 del Decret Llei 16/2019, de 26 de novembre, que queda redactada de la següent manera:

"a) En sòls de Classe de Capacitat Agrològica III i IV, es limita l'ocupació de la totalitat dels projectes aprovats a un màxim del 10% de la superfície agrícola de secà del terme municipal, i a un màxim del 5% de la superfície agrícola de regadiu del terme municipal." (abans: "En sòls de Classe de Capacitat Agrològica III i IV, es limita l'ocupació de la totalitat dels projectes aprovats a un màxim del 10% de la superfície agrícola de secà del **terme comarcal**, i a un màxim del 5% de la superfície agrícola de regadiu del **terme comarcal**").

2.3. S'afegeix un apartat, el 4, a l'article 9 del Decret Llei 16/2019, de 26 de novembre, amb el text següent:

"9.4 La implantació de plantes solars fotovoltaïques en sòl forestal o en la seva franja de protecció ha de complir les mesures de prevenció dels incendis forestals previstes a la normativa vigent, llevat del requisit de disposar d'una xarxa d'hidrants homologats per a l'extinció d'incendis que es pot substituir per un punt d'aigua per a incendis forestals".

En síntesi, ara les comarques que havien acomplert el 5% establert en uns pocs municipis, tindran la possibilitat de posar més plaques en aquells municipis que o bé no en tenien o bé no havien arribat al 5%. D'altra banda, els nous regos o els regos en transformació també poden ser coberts de plaques fotovoltaïques.

A més a més, de manera complementària, cal destacar el que exigeix la Llei 16/2017, de l'1 d'agost, del canvi climàtic. El seu article 19 .1.b indica:

"b) Promoure les energies renovables, que s'han de desenvolupar, sempre que sigui possible, aprofitant espais ja alterats per l'activitat humana, i minimitzar així l'ocupació innecessària del territori."

Lògicament, les terres de conreu no es poden considerar zones degradades. El seu ús per objectius contraris als agraris suposa un malbaratament de recursos alimentaris i un incompliment de la Llei de canvi climàtic d'obligat compliment.

LLEI 3/2019, del 17 de juny, dels espais agraris.

La legislació vigent ha previst la defensa del sòl agrari a través de la Llei d'espais agraris. Aquesta hauria d'haver estat la base per prendre decisions i articular les normatives corresponents.

Observem aspectes rellevants del preàmbul de la llei.

"D'acord amb dades de projecció poblacional de l'Institut d'Estadística de Catalunya, Catalunya tindrà sis-cents mil habitants més en l'horitzó del 2050, segons l'escenari mitjà, la qual cosa situa la realitat catalana a la mateixa escala que la mundial i fa necessària una gestió sostenible en tots els sectors de la producció d'aliments a casa nostra. En aquest sentit, cal reconèixer que la multifuncionalitat i la sostenibilitat de l'activitat agrària s'assoleixen a partir de la capacitat d'assegurar satisfactòriament el vincle entre la producció, la qualitat i la seguretat alimentàries; l'equilibri territorial i la

preservació del món rural i els seus habitants; el manteniment del paisatge i el respecte per les condicions ambientals i la conservació de la biodiversitat, i la seva contribució a la mitigació del canvi climàtic.”

“Però, si veiem la forta correlació entre l'activitat agrària i la fixació de població al territori, el fet de mantenir i potenciar aquesta activitat ja no només és una fita, sinó que és una necessitat, si volem tenir un país demogràficament equilibrat.”

“Cal destacar el paper que juguen els espais agraris i l'agricultura en entorns urbans i metropolitans, que esdevenen una infraestructura pel fet d'ésser una activitat econòmica i de proveïment alimentari de proximitat i per llurs funcions ambientals i socials.”

“El Comitè Econòmic i Social Europeu recorda «la fragilitat en què es troben els espais agraris periurbans i l'agricultura periurbana europea» i proposa la necessitat de donar estabilitat al sòl agrari periurbà «mitjançant instruments i mecanismes que la garanteixin, reduint al màxim la pressió urbanística i els usos aliens a l'activitat agrària i facilitant l'accés a l'ús agrari de la terra»”.

Article 1. Objecte

“L'objecte d'aquesta llei és regular la planificació i la gestió dels espais agraris de Catalunya i llur conservació i protecció, el règim jurídic que els és aplicable i els supòsits i les modalitats d'intervenció pública, per a assegurar que el sector agrari pugui emprar de la manera més beneficiosa possible, amb la finalitat de produir aliments, en el marc d'una activitat agrària econòmicament viable, d'una manera sostenible i respectuosa amb el medi ambient, d'acord amb la legislació ambiental i amb l'horitzó d'assolir la sobirania alimentària de Catalunya, de conformitat amb la normativa vigent.”

Article 2. Finalitats

“Les finalitats d'aquesta llei són:

a) Preservar i protegir els espais agraris, com un recurs natural essencial per a la producció d'aliments i d'altres productes –béns i serveis– i per a llur viabilitat econòmica, i com un element de conservació de la cultura, la biodiversitat i els diferents ecosistemes naturals, que són la base del desenvolupament sostenible que ajuda a garantir la salut i el benestar dels humans, els animals i les plantes.”

Opcions alternatives per a la instal·lació de plaques solars

La competència entre dos actius estratègics crítics com són l'energia i l'alimentació no s'hauria d'haver produït mai. Cal recordar les paraules de Graziano de Silva, antic director general de la FAO: “hem de passar del debat d'aliments contra combustibles a un debat sobre aliments i combustibles”. Aplicant-ho al tema que ens afecta vol dir que cal impulsar la producció d'energia fotovoltaica però sense competir amb “l'energia” alimentària.

D'altra banda, cal saber que hi ha lloc suficient per posar les plantes solars sense afectar l'espai agrari. Observem les diverses opcions :

- Terrats dels habitatges.
- Terrats de les naus industrials i espais de parcs agraris.
- Infraestructures viaries.
- Terres ermes.
- Canals de regadiu.
- Flotant en estanys de regadiu o als embassaments.
- A nous espais forestals provinents de l'abandó agrícola o com a tallafocs als boscos

Existeixen espais suficients per posar plaques solars sense malmetre un recurs que és escàs i crític com és el cas del sòl agrari a Catalunya. Per exemple, un estudi recent del Col·legi d'Enginyers Graduats i Enginyers Tècnics Industrials de Barcelona afirma que dotar de plaques solars les cobertes dels polígons industrials de l'àrea metropolitana (unes 20.000 ha) podrien produir el 50 % del consum que requereix la zona més poblada de Catalunya.

De fet aquesta transformació ja s'està produint. Les indústries en general i en especial les agroalimentàries, tenen previst, en els seus projectes nous, d'ampliació o senzillament d'adaptació, la col·locació de plaques fotovoltaïques sobre coberta.

Arguments per justificar la destrucció d'actius estratègics.

Les superfícies de regadiu tenen molt interès pels instal·ladors de plaques: són superfícies planes, la connexió a la xarxa elèctrica disponible facilita l'evacuació de l'electricitat, i la propietat gràcies a la concentració parcel·laria està molt més concentrada, de forma que amb l'acord amb d'un únic propietari es disposa de múltiples hectàrees. Per a les empreses d'energia fotovoltaïca optar pel sòl agrícola és optar pel que és més fàcil i més barat, sempre i quan es desconsideri el valor estratègic del sòl agrari.

Pels ajuntaments són nous recursos financers per a nodrir les arques municipals. Aquesta opció suposa que des del ajuntament no es té una visió més enllà de l'àmbit local, i no es té cap perspectiva de l'impacte a nivell de país ni de les exigències enfront al canvi climàtic i a la seguretat alimentària global. Es a dir, aquesta opció suposa una clara miopia estratègica.

Pel que fa als propietaris de les terres suposa una renda anual a llarg termini, sense que l'hagi d'acompanyar cap esforç ni cap mal de cap, tot i que implica el tancament de l'activitat agrícola. Fins i tot, molt possiblement els propietaris continuaran gaudint dels avantatges de la política agrària comú. Amb una agricultura maltractada aquesta sol ser una opció difícil de rebutjar

Plaques solars i desenvolupament rural

L'energia fotovoltaïca sobre sòl agrari suposa, d'entrada, pèrdua de producció agrària. Provoca pèrdua de llocs de treball i despoblament rural, atès que el manteniment de les plaques solars requereix molta menys ocupació. Comporta l'encariment del sòl agrari i, en conseqüència, dificulta molt el relleu generacional en l'activitat agrària. En resum, ocupar el sòl agrari per l'energia fotovoltaïca és fer un pas més vers el retrocés de l'economia i la vitalitat rural.

El canvi climàtic està generant cada cop més tensions en la seguretat del proveïment alimentari global. A les àrees mediterrànies densament poblades els riscos són evidents. Davant d'això, amb l'ocupació de sòl agrari amb plaques solars, s'està apostant per una major dependència de les importacions d'aliments en una Catalunya que, en aquest àmbit, ja és molt dependent. Això és tot un contrasentit en les polítiques de mitigació del canvi climàtic.

La pèrdua de sòl agrari suposa la pèrdua d'un actiu estratègic crític. Suposa la destrucció d'un recurs insubstituïble. Suposa el malbaratament d'unes infraestructures estratègiques i el malbaratament dels recursos humans, tècnics i econòmics posats en valor per a donar resposta a una de les necessitats més essencials de la població: els aliments.

Aquestes pèrdues s'agreugen quan es tracta de zones de regadiu, reals o potencials. El regadiu és una eina contra el canvi climàtic perquè multiplica la producció i, conseqüentment, evita desforestació al reduir les necessitats de superfície de conreu. El regadiu potencia l'agricultura de proximitat i redueix importacions evitant les emissions GEH derivades del transport. De la mateixa manera al produir més biomassa reté més CO₂. El regadiu eficient i els models productius d'agricultura de precisió faciliten una important reducció en l'ús de fertilitzants i fitosanitaris, evitant contaminacions derivades. A l'entorn de les àrees regades es multiplica la vida animal. El regadiu mitiga riscos climàtics extrems, cada cop més freqüents. En qualsevol cas, cal destacar el rol del regadiu en l'estabilitat i progrés de la població rural. En aquest sentit les estadístiques ens ofereixen dades impactants. Les comarques de Lleida que van ser regades els darrers cent cinquanta anys mai van perdre població, mantenint un creixement quasi equiparable a la mitjana catalana, per contra les comarques que no van regar van perdre molta població.

Apostant per a decisions encertades

El mercat no canviarà la dinàmica, no és dels mercats que s'esperen les respostes adequades. Tampoc cal esperar les respostes dels propietaris de les terres. Les respostes han de venir de les Administracions Públiques. El sòl agrari és un actiu estratègic i crític del país que s'ha de situar per sobre d'interessos particulars. De la mateixa manera que es condicionen terrenys per la llei de costes o pel dret urbanístic, cal que les lleis defensin efectivament l'actiu estratègic del sòl agrari. Tal com s'observa, la legislació actual no ha estat capaç, fins ara, d'impedir aquest despropòsit contra la sobirania alimentària de Catalunya. Tanmateix, perquè això sigui possible cal que els servidors de la cosa pública sàpiguen mirar més enllà, amb la vista posada en les generacions futures, les quals hauran de gestionar situacions complexes i amb les dificultats derivades del canvi climàtic.

Volem una Catalunya que contribueixi a pal·liar la crisi alimentària i energètica fent un ús més eficient dels seus recursos. En aquest objectiu l'Administració Pública hi té la responsabilitat i un paper cabdal com agent regulador del mercat.

Signen la declaració:

ICEA (Institució Catalana d'Estudis Agraris)

Comissió d'Economia Agroalimentària del Col·legi d'Economistes de Catalunya

Col·legi d'Enginyers Agrònoms de Catalunya

Col·legi d'Enginyers Tècnics Agrícoles de Catalunya

IPCENA-EdC